

Egeresi Zoltán

Törökország – stratégiai keresztutak mentén és stratégiai választások előtt

A NATO délkeleti határtérségében, kulcsfontosságú geostratégiai keresztutak találkozásánál elhelyezkedő, mintegy 75 millió lakosú Törökország a szövetség második legnagyobb létszámú hadseregével, nominális értékben a hetedik legnagyobb védelmi költségvetésével rendelkező tagállama (2012). A NATO-val szorosan összefonódó történelmi kapcsolat a hidegháború időszakára nyúlik vissza, amikor még a Szovjetunió elleni feltartóztatási politikában játszott fontos szerepet az ország a fekete-tengeri szorosok és a Kaukázus térségében. Ez a szövetség a hidegháborút követően is szoros maradt, és a területvédelmi célokon kívül ma már számos formában ölt testet.

A török biztonság- és védelempolitikai gondolkodás ennek megfelelően ugyancsak átalakulóban van, mind a stratégiai dokumentumokban tükröződő biztonságfelfogás és fenyegetettségpercepció, mind a török politikai elit és a társadalom támogatása tekintetében. Az elmúlt évtizedben az iszlamista Igazság és Fejlődés Pártjának (AKP) hatalomra kerülésével jól érzékelhető volt a török külpolitika átalakulása és dinamizálódása. A török–amerikai és török–NATO-kapcsolat lazulása és a török–EU-kapcsolatok stagnálása-távo-
lodása, illetve az EU-csatlakozási tárgyalások elakadása vezetett el az évtizedekig vallott, a Közel-Kelet iszlám országai és a Nyugat liberális demokráciái között betöltött „híd-
szerp” helyett az Európa (Balkán), a posztsovjet térség (a Kaukázus és Közép-Ázsia), a Kö-
zel-Kelet és Észak-Afrika között elhelyezkedő „központi állam”-szerep hangsúlyozásához. Az azonban a lakosság körében a NATO-val szemben tapasztalható minden fenntartás ellenére érzékelhető, hogy az „arab tavasz” eseményei, egészen konkrétan pedig a szíriai válság növelik a szövetség támogatottságát.

A köztársaság fennállásának 100. évfordulójához (2023) közeledve egyre önállóbbá és fókuszáltabbá váló török külpolitika ugyanakkor nem jelenti azt, hogy Törökország ne vállalna fontos szerepet a szövetségben a partnerségi programok (PfP, ICI) támogatásától a közös szövetségi rendszerek fejlesztésén (rakétavédelem, kiválósági központok) át a mű-
veleti szerepvállalásig. A békefenntartó-válságkezelő tevékenység fókusza mind a NATO, mind az EU műveleteiben elsősorban a Balkán, de a Kaukázusban és Afganisztánban is fontos szerepet játszottak a török erők az elmúlt években. Ezek a missziók elsődleges politikai célúak és Törökország regionális szerepének megerősítését szolgálják, ahol elsőd-
leges szerepet kap az ország közvetlen érdekszférája.

E műveletek – és általánosságban az ország védelmének – meghatározó eszköze a Török Fegyveres Erők, amelyek ugyancsak gyökeres átalakuláson ment keresztül az elmúlt évtizedben – és ez a folyamat még ma is tart. Elsődleges ebben a folyamatban a haderő történelmi szerepének meghaladása és a szekuláris alkotmányos rend örök szerepé-

ből való kimozdítása a fegyveres erők civil kontrolljának erősítése révén. Ennek eszközei a jogszabályi környezet és a haderő szerepéről folytatott politikai-társadalmi diskurzus megváltoztatásától egészen a katonai elit korábban meghatározó befolyással rendelkező tagjainak perbe fogásáig terjednek.

A török védelmi szféra sajátos jellemzőihez tartozik a növekvő, de nem teljesen átlátható védelmi költségvetés, és az erőteljes – önálló, versenyképes, exportorientált – hadiipari potenciál megteremtésének célja. Ennek eredményeképp már láthatóak az első fejlesztési eredmények, amit a következő években az országot regionálisan is meghatározó fegyverexportórrá tevő sorozatgyártás beindítása követhet.

Összességében tehát Törökország katonai képességeit és szövetségi szerepvállalását tekintve a következő években is a NATO fontos tagállama marad, sőt erősítheti pozícióját – aminek csupán a politikai akarat szabhat határt.

A török védelempolitikai gondolkodás fejlődése és napjaink stratégiai dokumentumai

A nagy területi kiterjedésű és lélekszámú ország hagyományos védelmi koncepciói – amelyeket az ország területi veszteségei, illetve az úgynevezett Sèvres-szindróma¹ indokoltak – a hadsereg megerősítésére, a védelmi képességek fokozatos fejlesztésére, az elrettentésre és a többfrontos háború vívásának veszélyére épültek. A hadsereg meghatározó szerepét, illetve a védelmi szektor relatíve magas kiadásait a külső fenyegetések mellett a történelmi háttér (nemzetépítés, katona-nemzet diskurzus) és a vezérkar politikai befolyása is biztosította.

Az utóbbi években jelentős külpolitikai „offenzívát” folytató ország szerepe a nemzetközi porondon növekszik, illetve normalizálódott a kapcsolata több szomszédjával is (vagy legalábbis lépéseket tettek ebbe az irányba), aminek köszönhetően a török védelmi koncepciók is módosultak. Azonban az ország határainál jelenleg is zajló konfliktusok, illetve a Kurd Munkáspárt (PKK) elleni harc továbbra is a hadsereg képességeinek fejlesztésére, ugyanakkor a térség stabilizálására sarkallják a kormányzatot. A Török Köztársaság kikiáltása (1923) óta Ankara a status quo megőrzésére törekedett, ami összhangban állt a jelenleg is politikai mottóul szolgáló Atatürk-idézzel: Béke otthon, béke a világban.²

Az ország stratégiai elhelyezkedése a hidegháború előtt, de utána is jelentős szerepet biztosított Törökországnak, hiszen – ahogy a *Nemzeti Biztonsági Stratégiában*³ kiemelik – konfliktuszónák metszéspontjában található. Ankara fontos partnere maradt mind a mai napig az Egyesült Államoknak, mivel földrajzi helyzete megkerülhetlenné tette a régiós problémák (Balkán, Kaukázus, Közel-Kelet) kezelésében.

A török védelempolitika legfontosabb dokumentumai jelenleg a 2000-ben készült fehér könyv és a legutóbb 2010-ben felülvizsgált vörös könyv (*Nemzetbiztonsági Politikai Dokumentum*). A 2000-ben a Védelmi Minisztérium által kiadott fehér könyv⁴ a környező

1 Yilmaz, Hakan: *Two Pillars of Nationalist Euroscepticism in Turkey: The Tanzimat and Sèvres Syndromes*. Swedish Institute, 2006. 03. (2013. 12. 12.)

2 A képet árnyalja, hogy 1939-ben Törökország megszerezte Szíriától Hatay tartományt, 1974-ben pedig partra szállt Cipruson, valamint legutóbb 2008-ban hajtott végre Észak-Irakban katonai intervenciót a PKK ellenében.

3 *Turkey's Geopolitical, Geostrategic And Ecostrategic Importance*. gov.tr, 2006. (2013. 12. 12.)

4 *Turkey: Defense White Paper 2000*. ethz.ch, 2012. 12. 19. (2013. 12. 12.)

régiókat stabilizáló és azok számára modell értékű államként határozza meg Törökországot, amely védi Európát a különböző fenyegetések, például az iszlám fundamentalizmus ellen. Az ország védelmi stratégiája ennek megfelelően az elrettentésre, a békefenntartásra és válságkezelésre, az előretolt védelemre és a kollektív biztonságra épül. A dokumentum a NATO-t a török védelempolitika egyik sarokpontjának tekinti.

A védelempolitika középtávú irányadó dokumentumának tekintett, a köznyelvben sokszor a hadsereg „titkos alkotmányának” nevezett *Nemzetbiztonsági Politikai Dokumentumot* (más néven a vörös könyvet) az ország biztonság- és védelempolitikáját irányító Nemzetbiztonsági Tanács (a haderőnemek vezetői, az államfő, a miniszterelnök és a kormány megadott tagjainak testülete) készíti el ötévente, azonban nem nyilvános, s csak sajtóértesülésekből lehet információkat szerezni a török biztonságpolitikai percepciók és stratégiai célkitűzések hangsúlyváltozásairól.⁵ A 2010-ben elfogadott stratégiáról kiszivárogtatott információk alapján jelentősen megváltozott a korábbi (2005-ös) dokumentum. Ez nemcsak a biztonsági környezet dinamikus változására, a külső veszélyek átalakulására reflektál, hanem arra a belső átalakulásra is, amelyen az ország politikai és katonai vezetése is átment: a haderő civil kontrolljának megerősödésére. Míg a 2005-ös dokumentumot még kifejezetten a török fegyveres erők (*Türk Silahlı Kuvvetleri – TSK*) vezetői készítették, a jelenlegibe már sokkal nagyobb beleszólása volt az iszlamista kormánynak.

Ennek megfelelően, míg a korábbi Vörös Könyvben Iránra nemcsak nukleáris programja, hanem az iszlamista forradalom exportjának lehetősége miatt is veszélyforrásként tekintettek a szekuláris Törökországban, a legújabb szerint már nem jelent fenyegetést, sőt inkább szövetséges a kurd PKK elleni harcban. Szintén a belső változásokhoz köthető, hogy a szövegből kikerült az *irtica*, azaz az állam szekuláris jellegét fenyegető iszlamista veszély említése. A dokumentum alapján nagyobb hangsúly került az együttműködésre a korábban veszélyforrásnak tekintett szomszédos államokkal (Iránnal, Irakkal, Görögországgal és Oroszországgal is). Fontos előrelépés, hogy a dokumentumba bekerült a kiberbiztonság kérdése is, sőt ennek alapján a Kiberbiztonsági Stratégia kialakításáról 2012 őszén határozat is született.⁶

A Török Fegyveres Erők változó szerepe

A belpolitikai szintéren bekövetkező változások nemcsak a védelempolitikai dokumentumokat, de a hadsereg helyzetét sem hagyták érintetlenül. A 2002 óta stabilan hatalmon lévő Igazság és Fejlődés Pártja (*Adaletve Kalkınma Partisi – AKP*) kormányzásának időszaka látványos gazdasági fellendülést hozott: a GDP változása a nemzetközi pénzügyi válság ellenére is csak egy évben, 2009-ben fordult negatív tartományba (emiatt Törökország az úgynevezett visszapattanó gazdaságok közé tartozik). A kormányzati stabilitás (amelyet lényegében nem tudtak megingatni a 2013-as zavargások sem) és a növekvő szavazótábor lehetővé tette a polgári vezetésnek, hogy újradefiniálja a török hadsereg – hagyományosan erős – politikai szerepét.

Az iszlamista AKP-kormányok lassan és az uniós csatlakozási folyamat demokratikus jogállamisági kritériumaira hivatkozva gyengítették a több puccsot (1960, 1971, 1980, 1997)

⁵ *Kırmızı Kitap deđiřti!* gazetevatan.com, 2010. 10. 28. (2013. 12. 12.)

⁶ *National Cyber Security Strategy and 2013-2014 Action Plan.* enisa.europa.eu, 2013. 07. 22. (2013. 12. 12.)

is végrehajtó hadsereg befolyását.⁷ Ez nem ment gyorsan, sőt több „összecsapásra” is sor került. Ennek leglátványosabb pillanata a 2007-es elnökválasztás előtti, a Török Fegyveres Erők honlapján megjelentetett úgynevezett E-memorandum volt,⁸ amely a hagyományosan a haderő által védelmezett szekuláris és az AKP által a párt hatalomra kerülése után erősíteni kívánt iszlamista értékrend közötti konfliktust deklarálta, és belpolitikai válsághoz, a katonai és politikai elit közötti nyílt töréshez vezetett. Ennek eredményeként a hadsereg súlyának változásához a 2007-től kezdődő letartóztatási hullámok is hozzájárultak (2012 augusztusában minden ötödik tábornok és admirális ellen eljárás folyt).⁹ Az úgynevezett Ergenekon-perben, majd 2010-től a kifejezetten a katonaságot érintő Balyoz-ügy során több száz ember ellen indult eljárás. 2012-ben pedig az 1980-as, illetve az 1997-es puccsok irányítói ellen lépett fel az ügyészség, ami lényegében a hadsereg politikai felelősségre vonását jelenti (az első puccs alkalmával több jelenlegi politikai vezetőt tartóztattak le, 1997-ben pedig eltávolították a hatalomból az AKP egyik elődjének számító Jólét Pártját). A Balyoz-perben 2012 végén, az Ergenekonban 2013 augusztusában hoztak első fokú ítéletet; az előbbiben 300 embert ítéltek el, az utóbbiban pedig több mint 70-et.¹⁰ Az Ergenekon keretében ráadásul egy korábbi vezérkari főnököt, Ilker Başbuğot is elítéltek, ami eddig példa nélküli a török történelemben. A letartóztatások nemcsak az állományban lévők egy részének a kiesésével jártak, de sok tiszt lemondásában is közrejátszottak.¹¹ Ennek csúcsát 2011 nyarán Işık Koşanerakori vezérkari főnök lemondása jelentette (vele együtt a szárazföldi erők parancsnoka, Erdal Ceylanoglu, illetve Uğur Yiğit és Hasan Aksay, a haditengerészeti erők és a légierő parancsnoka is távozott a vezetésből). Az utódlási sorrend alapján a vezérkari főnöki posztra kerülő Necdet Özel tábornok viszont kifejezetten jó viszonyt ápol a jelenlegi kormánnyal.

A katonai puccsok esélyének minimalizálására 2013 júliusában a török parlament módosította a hadsereg Belső Szolgálati Szabályzatának 35. cikkét,¹² amely a korábbi puccsok jogi alapjául szolgált. Ez eredetileg kimondta, hogy a kemáli alkotmánnyal összhangban a török hadseregnek meg kell védenie a Török Köztársaságot (az alkotmány pedig többek között kitért a szekuláris államrend biztosítására is). Az új módosítás alapvetően a külső veszélyek elhárítására, illetve az ehhez szükséges parlamenti jóváhagyásra helyezi a hangsúlyt. Szintén ezt a célt szolgálja a kemalizmus fellegvárának számító TSK katonai iskoláinak megreformálása. A kormány a tanrend átalakítását, többek között a választható vallásoktatás bevezetését tervezi.¹³

Pillanatkép a török haderőről

A török fegyveres erők öt haderőnemében a tartalékosokkal együtt a The Military Balance 2013 évkönyv¹⁴ szerint összesen 990 ezer ember szolgál (a paramilitáris egységeket

7 Egeresi Zoltán: *A török hadsereg változó szerepe: kiszorulás a hatalomból?* biztonságpolitika.hu, 2013. 07. 27. (2013. 12. 12.)

8 *Excerpts of Turkish army statement.* bbc.co.uk, 2007. 04. 28. (2013. 12. 12.)

9 *The Military Balance 2013.* iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 12. 12.)

10 *İste Ergenekon Davası'nda verilen cezalar.* hurriyet.com, 2013. 08. 05. (2013. 12. 12.)

11 *İki general 710 subay istifa etti.* sozcu.com, 2013. 10. 02. (2013. 12. 12.)

12 *Turkish Parliament OKs change on coup pretext article.* hurriyetdailynews.com, 2013. 07. 14. (2013. 12. 12.)

13 *Curriculum in military schools to become more democratic.* todayszaman.com, 2012. 10. 12. (2013. 12. 12.)

14 *The Military Balance 2013.* iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 12. 12.)

leszámítva mintegy 890 ezer). Ebből a legtöbben a szárazföldi erőknél, míg a légierőnél és a haditengerészetnél megközelítően hasonló létszámmal szolgálnak. A hadsereg legütőképesebb része, a légierő elsősorban amerikai F-16-osokra épül, illetve a PKK elleni harcban használt helikopterek is jellemzően amerikai, illetve európai beszállítóktól érkeznek.

A török fegyveres erők legfontosabb képességei

<p>Fegyveres erők</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szárazföldi erők: 402 000 fő – Haditengerészet: 48 600 fő – Légierő: 60 000 fő – Csendőrség: 100 000 fő – Tartalékos: 378 700 fő 	<p>Haditengerészet</p> <ul style="list-style-type: none"> – 14 tengeralattjáró – 18 fregatt – 6 korvett – 5 kétéltű eszköz – 43 deszanthajó – 3100 tengerészgyalogos
<p>Szárazföldi erők</p> <ul style="list-style-type: none"> – 4 hadsereg, 9 hadtest – Harckocsik: 2494 (315 Leopard 2A4; 170 Leopard 1A4; 227 Leopard 1A3; 274 M60A1; 658 M60A3; 850 M48A5 T1/T2) – Gyalogsági harcjárművek: 650 – Páncélozott csapatszállító járművek: 3643 – Tüzérségi eszközök: 7807 – Repülőgépek: 38 szállító (Beech 200 Super King Air [5]; Cessna 185 [U-17B] [30]; Cessna 421 [3]) és 74 kiképző (Cessna T182 [45]; T-41D Mescalero [25]; T-42A Cochise [4]) – Forgószárnyas eszközök: 40 támadó helikopter (AH-1P Cobra [18]; AH-1S Cobra [12]; AH-1W Cobra [6]; TAH-1P Cobra [4]; Hughes 300C [28], OH-58B Kiowa [3]); 221+ szállító helikopter (AS532UL Cougar [30]; S-70A Black Hawk [50]; Bell 204B (AB-204B) [12]; Bell 205 [UH-1H Iroquois] [45]; Bell 205A [AB-205A] [64]; Bell 206 JetRanger [20]) – Pilóta nélküli robotrepülőgép: néhány Falcon 600/Firebee nehéz UAV; 19+ közepes UAV (CL-89; Gnat), további Harpy könnyű UAV-k – Légvédelmi eszközök: 1812 	
<p>Légierő:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vadászrepülőgép: 53 (F-5A Freedom Fighter [18]; F-5B Freedom Fighter [8]; NF-5A Freedom Fighter [17]; NF-5B Freedom Fighter [10]) – Vadászbombázó: 301 (F-4E Phantom II [70]; F-16C/D Fighting Falcon [213]; F-16C Block 50 Fighting Falcon [9]; F-16D Block 50 Fighting Falcon [9]) – Szállító repülőgép: 86 – Kiképző repülőgépek: 172 – forgószárnyas eszközök: 40 (AS532AL Cougar [6]; AS532UL Cougar [14], Bell 205 [UH-1H] – Iroquois) (20) – Pilóta nélküli robotrepülőgép: Heron (10) nehéz UAV; Gnat 750 közepes UAV (18) 	

Forrás: The Military Balance 2013

A hadsereg modernizációjának igénye a megváltozott biztonságpolitikai kihívásokra reagálva már évek óta napirenden van, csakúgy, mint ennek részeként a sorkatonai szolgálat csökkentésének ügye. A jelenlegi szabályozás szerint minden egészséges, egyetemi tanulmányokat nem folytató török férfinak 15 hónapra kell bevonulnia a hadseregbe, 30 éves kor fölött pedig ez – több ezer euró fejében – megváltható. A haderő állományának döntő részét jelenleg még a sorkatonák adják, de a nyugati trendekhez hasonlóan Törökországban is megindult a kötelező sorkatonai szolgálat időtartamának csökkentése. Az AKP-kormány már 2003-ban három hónappal, 18-ról 15-re csökkentette, majd pedig 2013 őszén a parlament újabb három hónapos csökkentést szavazott meg¹⁵ – a vezérkari főnök támogatásával. A háttérben nemcsak a hadsereg modernizációjának igénye mutatkozik meg, hanem a jövő évi helyhatósági, illetve elnökválasztásokra történő felkészülés is. A 2014. január elsejétől életbe lépő változás révén mintegy 70 ezer fővel csökken a török sorkatonaság létszáma.

Törökország és a NATO

Törökország számára az 1952-es NATO-csatlakozás a szovjet fenyegetés (pontosabban a Szovjetunió területi követeléseinek) ellensúlyozását jelentette (Törökország ezért is vett részt az Egyesült Államok oldalán a koreai háborúban). A hidegháború éveit alatt a Szovjetunióval határos állam több jelentős konfliktust is megélt, így például az amerikai közepes hatótávolságú interkontinentális ballisztikus Jupiter-rakétáknak az országba 1961-ben lezajlott telepítése összekapcsolódott a kubai rakétaválsággal. Szintén Törökország nevéhez köthető a mindezidáig egyetlen alkalom, amikor NATO-szövetségesek között majdnem fegyveres konfliktus alakult ki: az 1974-es ciprusi intervenció kis híján háborúhoz vezetett Görögországgal.

A hidegháború végével egy ideig úgy tűnt, Ankara geostratégiai leértékelődik, azonban az ország közvetlen szomszédságában zajló háborúk, így például a második és a harmadik öbölháború, a Szovjetunió szétesését kísérő konfliktusok (főleg a Kaukázusban, így például Hegyi-Karabahban), illetve a délszláv válság továbbra is jelentős súlyt adtak Törökországnak. A konfliktuszonák gyűrűjében lévő NATO-tagállam szerepe kiemelkedő volt nemcsak a műveleti háttértámogatásban (a második öbölháború vagy a koszovói válság idején Törökország területéről is indultak műveletek),¹⁶ illetve a békefenntartó missziókban, hanem a regionális kezdeményezések terén is. Ankara üdvözölte a Partnerség a Békéért (PfP) programot, amely a demokratizálódó kelet-közép-európai országok NATO-tagságra való felkészítését jelentette. Ezt elősegítő Törökország 1998-ban képviseli központot hozott létre a PfP-partnerek számára Ankarában.

Ankara még az iráni kapcsolatok megromlását is kockáztatva engedélyezte Malatya közelében a NATO rakétavédelmi rendszerének részét képező jelzőradar felállítását 2011-ben. Az amerikai személyzet által irányított radar 2012-ben kezdte meg működését. Az ország területén több NATO-létesítmény és bázis működött, működik, ezek közül a leg-

15 *Turkey Reduces Length of Compulsory Military Service*. defensenews.com, 2012. 10. 21. (2013. 12. 12.)

16 Öcal, Mehmet: *Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Bölgesel Ve Küresel Güvenlik Ve Barışa Katkısı*. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı*, 2010/1. 281–311. (2013. 12. 12.)

fontosabbak az izmiri és az incirliki légibázisok. Ezek rendszerint fontos szerepet játszottak a régióban lezajlott NATO-beavatkozások idején (legutóbb 2011-ben, a líbiai intervenció alkalmával).

2013-ban a NATO-n belüli szervezeti átalakítás miatt Izmirben megszűnt a nápolyi Összhaderőnemi Parancsnoksághoz tartozó Légierő-parancsnokság (feladatait a németországi Ramstein Légibázis vette át). Ezzel szemben 2012-ben szintén Izmirben kezdte meg működését¹⁷ a Szárazföldi Erők Parancsnoksága, illetve Isztambulban található a Szárazföldi Készenléti Erők egyik főparancsnoksága.¹⁸ Ezen kívül Törökország egy fregattal képviselteti magát a 2. számú NATO Készenléti Haditengerészeti Kötelékben (SNMG-2). Mivel ez utóbbi részt vesz a 2009-ben indított Operation Ocean Shield műveletben, így Ankara is csatlakozott a somáliai kalózkodás elleni fellépéshez. Végezetül Ankarában található a NATO 15 kiválósági központjából egy (a terrorizmus elleni védelemmel foglalkozó központ).

A NATO–török kapcsolatok a kommunista blokk összeomlását követően jelentős változásokon mentek keresztül. Míg korábban Ankara a közvetlen szovjet veszély miatt inkább az alkalmazkodó szövetséges szerepét töltötte be, az utóbbi húsz évben egyre határozottabban adott hangot saját regionális érdekeinek. Törökország a NATO 1990-es évek derekán induló Mediterrán Párbeszédének egyik legfontosabb támogatója volt. A 2004-es isztambuli csúcson szintén támogatta az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezést,¹⁹ amelynek elsődleges célja az öböl menti államokkal (a programba bevont államok: Bahrein, Egyesült Arab Emírségek, Katar, Kuvait) fenntartott kapcsolat szorosabbra fűzése és közös projektek végrehajtása, többek között a terrorizmus elleni fellépés, a tömegpusztító fegyverek non-prolifерációja és katonai képzés terén.

Az amerikai külpolitikai vonalától való nagyobb mértékű eltérés az AKP-kormányok alatt erősödött meg, ami regionális fókuszú kezdeményezésekben, illetve az „arab tavaszhoz” kapcsolódó török álláspontban és politikákban öltött testet. A török–EU kapcsolatok utóbbi években ezzel párhuzamosan tapasztalt stagnálása-távolodása és a csatlakozási tárgyalások elakadása vezetett el az évtizedekig vallott, a Közel-Kelet iszlám országai és a Nyugat liberális demokráciái között betöltött „hídszerep” helyett az Európa (Balkán), a posztsovjét térség (a Kaukázus és Közép-Ázsia), a Közel-Kelet és Észak-Afrika között elhelyezkedő központi állam szerepének hangsúlyozásához.²⁰

Az utóbbi években Törökország mind határozottabban jeleníti meg átalakuló külpolitikai érdekeit és stratégiáját a NATO berkein belül is. Ahmet Davutoğlu török külügyminiszter szerint Törökország nem biztonságfogyasztó, hanem épp ellenkezőleg, növeli az őt körülvevő régiók stabilitását.²¹ A török külpolitika elmúlt évekbeli változására reflektálva pedig amellet érvel például, hogy a NATO-nak át kellene értékelnie az alapvetően negatív viszonyát Iránnal, illetve az egyöntetűen pozitív hozzáállását Izraelhez.

A NATO egyik muszlim országaként (a másik Albánia) Törökország tiltakozott a dán miniszterelnök, Anders Fogh Rasmussen NATO-főtitkári kinevezése ellen, mivel az a saj-

17 *NATO Deactivates Allied Air Command Izmir Headquarters, Turkey.* nato.int, 2013. 05. 22. (2013. 12. 12.)

18 *High Readiness Forces and Headquarters in the NATO forces structure.* nato.int. (2013. 12. 12.)

19 *Istanbul Cooperation Initiative (ICI).* nato.int, 2011. 11. 18. (2013. 12. 12.)

20 *Turkish FM: Turkey a central country rather than a bridge.* aa.com, 2012. 09. 21. (2013. 12. 12.)

21 Davutoğlu, Ahmet : *Transformation of NATO and Turkey's Position.* *Perceptions*, 17. évf., 2012/1. 7–17. (2013. 12. 12.)

tószabadság nevében kiállt a muszlim világban nagy felháborodást kiváltó Mohamed-karikatúrák megjelenése,²² illetve a PKK-közeli Roj TV dániai működésének engedélyezése mellett. A vétót úgy sikerült elkerülni, hogy Rasmussen ígéretet tett a Roj TV elleni fellépésre, illetve a főtítkári tanácsadói pozíciójába egy török nagykövet, Hüseyin Diriöz²³ került (az ő megbízatása 2010-től 2013 októberéig tartott). Törökország szintén tagságát használja fel Ciprus csatlakozásának megakadályozására, hiszen ahogy Nicosia akadályozza a török–európai uniós tárgyalásokat, ugyanúgy Ankara is megakadályozta Görögország lobbija ellenére Ciprus NATO-csatlakozását.

Az „arab tavasz” következtében Törökország érdekszférájában, majd közvetlenül határai mentén újabb fegyveres konfliktus robbant ki. Ennek kezelésében azonban a kormánynak nemcsak politikai megfontolásokat, hanem török gazdasági érdekeket is figyelembe kellett vennie. Ennek emblematikus példája volt a líbiai beavatkozás,²⁴ amelyet a török vezetés sokáig ellenzett, s közvetítő álláspontra helyezkedett. Mindvégig ragaszkodott a kérdés nemzetközi szervezetek általi (ENSZ-felhatalmazással és a NATO keretein belül történő) kezeléséhez, amit nemcsak a hitelességének muszlim világbeli megőrzése motivált, hanem a több milliárd dollárnyi török befektetés és mintegy 15 ezer, az észak-afrikai országban tartózkodó török munkás védelme (hazahozatala) is indokoltá tett. Ankara fegyveresen nem is vett részt a műveletben, a Földközi-tenger keleti medencéjében haditengerészeti ellenőrzést vállalt, humanitárius segélyeket ajánlott fel, illetve az izmiri légi bázis vált a NATO-műveleti központjává.

A 2011 második felében kieleződő szíriai konfliktus már a líbiai eseményeknél is kedvezőtlenebbül érintette Törökországot (így többek között a kurd önállósodási törekvések, amelyek összekapcsolód(hat)nak a PKK-val, a szíriai menekültáradat, illetve az ország déli határai mentén zajló összetűzések).²⁵ Miután 2012 októberében Törökország területét Akçakalénál öt civil életét kioltó tüzérségi támadás érte, a nemzetgyűlés felhatalmazta a hadsereget a katonai erő bevetésére, azonban a további incidensek ellenére sem került sor intervencióra. A támadás után a NATO reagált a török kérésre, és kijelentve, hogy a szövetség egyik tagállamának területét érte támadás, a Kürecik bázison működtetett, a NATO-rakétavédelmi rendszer részét képező radarállomást Szíria felé irányította,²⁶ és ezzel lehetővé tette egy esetleges szíriai csapás idejében történő felismerését.

Az ország védelme érdekében Ankara – 1990–1991-hez és 2003-hoz hasonlóan – 2012 decemberében, a washingtoni szerződés 4. cikkére hivatkozva a NATO-hoz fordult, aminek eredményeképp három Patriot rakétavédelmi üteget telepítettek az országba²⁷ – Oroszország tiltakozása miatt a határtól pár száz kilométerrel beljebb, ezzel is demonstrálандó a rakéták érkezésének védelmi jellegét. A három üteget az Egyesült Államok (Gaziantep), Hollandia (Adana) és Németország (Kahramanmaraş) telepítette, ami ugyancsak a szövetségben belüli szolidaritás egyértelmű jele volt.

22 Tófalvi Fruzsina: A „Mohamed-karikatúra botrány” évfordulójára. *biztonsagpolitika.hu*, 2009. 10. 03. (2013. 12. 12.)

23 Hüseyin Diriöz, *Assistant Secretary General for Defence Policy and Planning*. *nato.int*, 2011. 11. 23. (2013. 12. 12.)

24 Túrke András – Varga Gergely – Gazdik Gyula – Tálás Péter – Csiki Tamás – Molnár Ferenc: *A líbiai beavatkozás motívációi és nemzetközi megítélése*. *SVKI Elemzések*, 2011/4. (2013. 12. 12.)

25 Csiki Tamás – Gazdik Gyula: *Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán I*. *SVKK Elemzések*, 2012/17. (2013. 12. 12.)

26 Muderrisoglu, Okan: *NATO Turns Radar Toward Syria as Turkey Fears Attack*. *al-monitor.com*, 2012. 10. 12. (2013. 12. 12.)

27 *NATO support to Turkey: Background and timeline*. *nato.int*, 2013. 02. 19. (2013. 12. 12.)

A 2000-es évek folyamán a török vezetés az ország biztonságának megerősítésére saját rakétavédelmi rendszer kiépítése mellett döntött. Az évekkel ezelőtt kiírt pályázatot azonban nagy meglepetésre az amerikai és európai konzorciumok helyett 2013 szeptemberében a kínai *China Precision Machinery Export-Import Company (CPMIEC)* nyerte el.²⁸ Ankara a kedvező árajánlatra és a technológiai transzferre hivatkozva kezdte el a tárgyalásokat az FD-2000 rakétavédelmi rendszer mintegy 3,4 milliárd dollárért történő kiépítéséről. Az iráni szállításai miatt feketelistán levő kínai vállalattal történő megállapodás az Egyesült Államok tiltakozását váltotta ki,²⁹ s megterhelte a NATO és Ankara viszonyát. A lépés ugyanis nemcsak a nyugati cégek elesését jelentette egy megrendeléstől, hanem egy NATO-rendszerrel nem kompatibilis rakétavédelmi rendszer kiépítésének lehetőségét is (az esetleges kínai információszerezési lehetőségekről nem is beszélve). Ezzel Ankara újabb érvet szolgáltatott annak az egyre általánosabban elterjedt vélekedésnek, hogy az ország hátat fordít nyugati szövetségeseinek, s egyre inkább Kelet felé fordul. Mindenesetre Törökország új tendert írt ki,³⁰ amely 2014 januárjában fog lezárulni – ugyanakkor folytatja tárgyalásait a kínai céggel.

Fontos hangsúlyozni, hogy bár az országban évtizedek óta folyamatosan működik NATO-bázis, s a politikai-katonai elit elkötelezett az Egyesült Államok és az általa vezetett politikai-katonai szövetség mellett, azonban a török lakosság körében nem túl magas a NATO támogatottsága. A *Transatlantic Trends*³¹ felmérések alapján a törökök az EU-hoz és az Egyesült Államokhoz képest kevésbé érzik szükségesnek a NATO-tagságot. A NATO fontossága a közvélemény szemében nagyobb volt a 2003-as iraki háborút követő években, majd ez csökkenni kezdett. Ezt érdemben nem befolyásolta a PKK-harcok kirobbanása, illetve a török intervenciók az iraki határvidéken 2008–2009-ben, és növekedésnek csak az „arab tavasz” destabilizáló eseményeinek hatására indult. Az utóbbi évek hatását a Kadir Has egyetem felmérése is alátámasztja: a Törökország NATO-tagságát támogatók aránya 2010-ben csak 52,8% volt, ez 2013 januárjára 66,1%-ra, míg novemberre 72%-ra emelkedett.³²

28 Gursei, Kadri: *Turkey's Choice of Chinese Missiles Poses Problem for West*. al-monitor.com, 2013. 10. 01. (2013. 12. 12.)

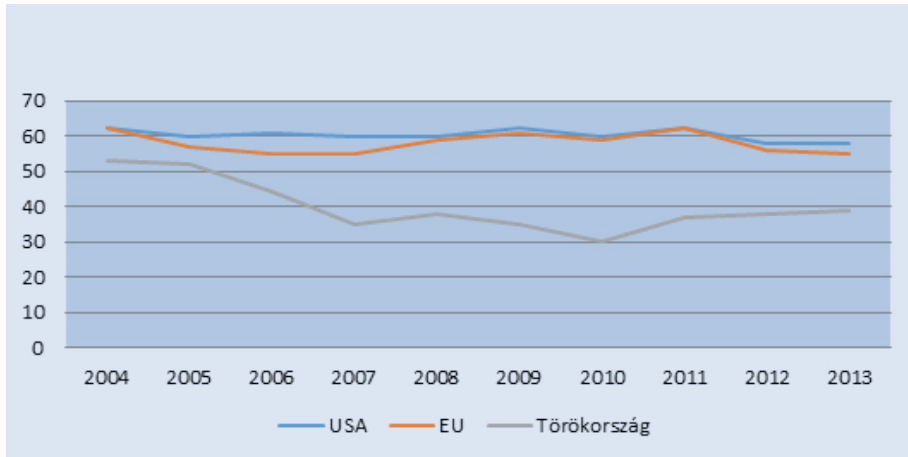
29 *Congress to block Turkey using US funds to buy missiles system from black listed Chinese firm*. telegraph.co.uk, 2013. 12. 14. (2013. 12. 12.)

30 *Turkey says it has received no new bids to rival China missile offer*. hurriyetdailynews.com, 2013. 12. 06. (2013. 12. 12.)

31 *Transatlantic Trends – Key Findings 2013*. gmfus.org. (2013. 12. 12.)

32 *Kadir Has Üniversitesi'nden Dış Politika Anketi*. khas.edu.tr, 2013. 12. 04. (2013. 12. 12.)

Pozitív válaszok aránya a „Szükségesnek tartja-e a NATO-t?” kérdésre

Forrás: Transatlantic Trends – Key Findings 2013

A török haderő szerepvállalása nemzetközi műveletekben

Törökország és a nemzetközi békefenntartó-válságkezelő műveletek közös története a koreai háborúval vette kezdetét. Nem sokkal a háború kirobbanása után, 1950 júniusában Ankara úgy döntött, hogy „válaszol” az ENSZ felhívására, s 5000 fős kontingenst küld Északkelet-Ázsiába (összesen közel 15 ezer török katona fordult meg a Koreai-félszigeten a háború alatt). A hidegháború hátralévő évtizedei alatt aztán török csapatok nem vettek részt hasonló vagy egyéb békefenntartó műveletekben. Azonban az 1990-es évek „világrendetlensége”, a helyi konfliktusok elterjedése a megváltozott geopolitikai viszonyok között mind az ENSZ, mind Törökország részéről aktívabb szerepvállalást követelt meg. A török hadsereg forrásai szerint az ország szomszédságában zajló békefenntartó missziókban részt vettek a török erők.

A török csapatok fő alkalmazási területe azonban az elmúlt két évtizedben a Balkán volt, ahol minden ENSZ- vagy NATO-művelethez csatlakoztak. Ezt nemcsak a több évszázados történelmi kötelék, hanem a menekültáradattól való félelem is indokolta. Ráadásul a jellemzően muszlim/török területekre (lásd Prizren, Koszovó) telepített török katonákat a lakosság pozitívan fogadta. Így török csapatok érkeztek Boszniába, elsősorban Zenica térségébe (UNPROFOR – IFOR/SFOR), és megjelentek a piramisjáték összeomlása után polgárháborús helyzetbe kerülő Albániában (*Alba*), illetve az etnikai villongások helyszínévé váló Macedóniában (*Essential Harvest*, *Amber Fox*, *Allied Harmony*, *Concordia* és *Proxima*), valamint a KFOR kötelékében Koszovóban is.

A 2013 őszén külföldi missziókban szolgáló török katonák létszáma

Misszió	Helyszín	Szervezet	Létszám (fő)
ISAF	Afganisztán	NATO	1041
KFOR	Koszovó	NATO	394
Operation OceanShield	Szomália	NATO	1 fregatt
MINUSMA	Mali	ENSZ	4 (rendőr)
MINUSTAH	Haiti	ENSZ	13 (rendőr)
MONUSCO	Kongói Demokratikus Köztársaság	ENSZ	11 (rendőr)
UNAMA	Afganisztán	ENSZ	1 (szakértő)
UNAMID	Szudán/Dél-Szudán	ENSZ	73 (rendőr)
UNIFIL	Libanon	ENSZ	208
UNMIK	Koszovó	ENSZ	1 (szakértő) 1 (rendőr)
UNMIL	Libéria	ENSZ	20 (rendőr)
UNMISS	Dél-Szudán	ENSZ	17 (rendőr)
UNOCI	Elefántcsontpart	ENSZ	13 (rendőr)
ALTHEA	Bosznia	EU	229
EULEX	Koszovó	EU	29
Önálló akció	Ciprus		30 000 – 40 000

Forrás: ENSZ, EU, operationpaix.net, [saját gyűjtés]

A török missziók elsődlegesen politikai célúak, főleg Törökország regionális szerepének megerősítését szolgálják, ahogy a Balkán, a Közel-Kelet vagy a Kaukázus is hangsúlyos szerepet kap. Szintén politikai megfontolás miatt csatlakoztak 2006-ban az ENSZ libanoni békefenntartó műveletéhez (UNIFIL). A gazdaság kevésbé játszik szerepet a missziókban, noha például a MONUSCO-részvétel fenntartása a kongói kereskedelmi kapcsolatok elmélyítését is szolgálja.

Törökország számára a tanulmányban nem részletezett Észak-Ciprus köti le a legnagyobb haderőt, amelynek nagysága többszöröse a nemzetközi szervezetek műveleteiben részt vevő erőknek. Az 1974-ben a szigetországban élő török kisebbség védelmében Ciprus északi részét megszálló török csapatok a területen maradtak azután is, hogy 1983-ban kikiáltották az Észak-ciprusi Török Köztársaságot (*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*), amelyet Ankara önálló államként ismert el.

A békefenntartó missziókon belül a NATO- és az EU-műveletek jelentenek prioritást, az ENSZ-missziókban kevesebb török személyzet vesz részt. A legnagyobb török kontingensek NATO-missziókban szolgálnak, ezekből az afganisztáni ISAF-ben 2013 decemberében 1035 fő.³³ A kezdetben alig száz fős kontingens létszáma már 2004-re átlépte az ezret. A csapatok küldése mellett kétszer is török tábornok volt az ISAF katonai vezetője, mindkettő még a misszió kezdeti szakaszában (*Hilmi Akin Zorlu és Ethem Erdağı*). A török

³³ International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures. nato.int, 2013. 12. 01. (2013. 12. 12.)

csapatok Afganisztánban nem látnak el harcoló feladatokat, ennek ellenére stratégiaileg fontos helyen, Kabulban (ahol rotálva látják el a vezetést Franciaországgal és Olaszországgal közösen), illetve Wardak és Jawzjan tartományban települtek. Jelenleg Ali Riza Kugu dandártábornok vezeti a kabuli Központi Regionális Parancsnokságot. Az afganisztáni misszió alatt a török hadsereg 14 főt veszített.³⁴

Érdemes kiemelni a török katonai missziók mellett a török fejlesztési ügynökség (TIKA) növekvő szerepét. A TIKA az utóbbi évek során a legtöbb forrást afganisztáni beruházásokra fordította: 2006 óta a Wardak tartománybeli, illetve 2010 óta a Jawzjan tartományban lévő török tartományi újjáépítési csoportok (PRT-k) projektjeinek megvalósításához. Ezek legtöbbször infrastrukturális beruházások voltak (utak építése, kutak fúrása, iskolák, kórházak felújítása/építése). Ezen kívül a PRT tevékenysége széles skálán mozgott: így többek között rendőri képzést nyújtottak, képzésben részesítették az igazságszolgáltatásban dolgozókat, illetve törökországi ösztöndíjakat biztosítottak több tucat helyi diáknak. A törökök a PRT-k vezetésére új koncepciót is kidolgoztak, s a civil vezetésű PRT-modell mintájává váltak.³⁵

Védelmi kiadások

Noha Törökország rendelkezik a NATO-n belül a második legnagyobb létszámú haderővel, a védelmi kiadások mértéke elmarad a legjelentősebbektől (bár a SIPRI adatai szerint 2012-ben így is a világ 15. legnagyobb védelmi költségvetésével rendelkező állama volt).³⁶ A trendek alapján látható, hogy a 2000-es évek elején a GDP közel 4%-át tették ki a védelmi kiadások (az 1990-es évek folyamán a PKK elleni harcnak, illetve közvetlenül az ország határainál folyó háborúk miatt 3-4% között változott ez az arány). Ez a 2000-es évek derekán csökkenni kezdett, de mindvégig 2% fölött maradt. Fontos hangsúlyozni, hogy a 2000-es évek elejéhez képest ugyan nominálisan is csökkentek a török védelmi kiadások, azonban 2007 óta szinte kivétel nélkül emelkedtek a hadsereg fordított források, és ezt a gazdasági válság – a kritikus 2009-es évet leszámítva – sem törte meg. Ebből a szempontból Törökország eltér több európai NATO-tagállamtól, amit viszont nemcsak egyedülálló gazdasági teljesítménye, hanem a hadsereg már említett, sajátos hatalmi-társadalmi szerepe is indokol.

Bár végleges hivatalos adatok még nem állnak rendelkezésre, a 2013-as évre is növekedést prognosztizálhatunk. A 2012 végén elfogadott költségvetés szerint az előző évihez képest közel 12%-kal növekedett a Védelmi Minisztérium költségvetése. Törökországban azonban a védelmi kiadásokért nem csak a Védelmi Minisztérium a felelős. A hadiipari beszerzéseket nem a minisztérium, hanem a Hadiipari Államtitkárság (SSM) irányítja, amelynek a projektjeit elég jelentős mértékben a Védelmi Minisztériumtól független Hadiipar Támogató Alap (*Savunma Sanayi Destekleme Fonu – SSDF*) forrásaiból finanszírozzák. A SSDF éves kiadásai meghaladják az egymilliárd dollárt, 2010-ben például több mint 1,8 milliárd dollárt fordítottak különböző hadiipari projektekre.³⁷

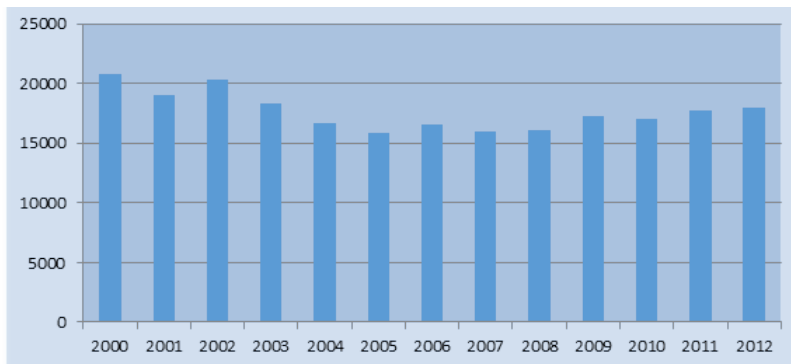
34 *Brigadier General Ali Riza Kugu*. nato.int. 2013. 12. 01. (2013. 12. 12.)

35 *Turkey's Role in Afghanistan and Afghan Stabilization*. army.mil, 2013. 08. 31. (2013. 12. 12.)

36 SIPRI Table 3.3. The 15 Countries with the highest military expenditure in 2012. sipri.org. (2013. 12. 12.)

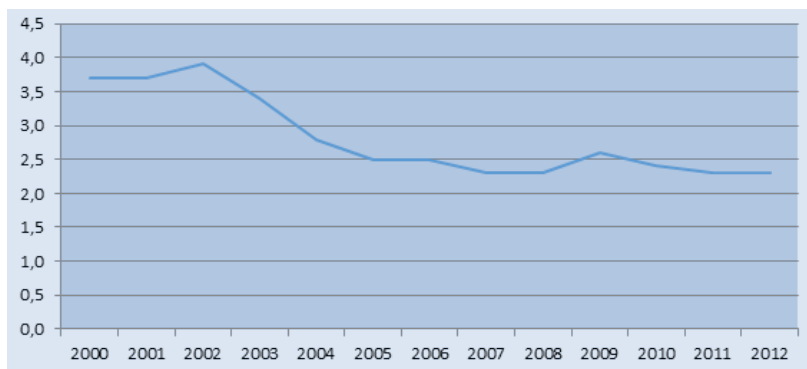
37 *Savunma Sanayi Destekleme Fonu'nda 2011 Yilinda Gelir 984 Milyon Dolar, Gider 1 Milyar 402 Milyon Dolar*. haberx.com, 2012. 04. 11. (2013. 12. 12.)

Védelmi költségvetés (millió USD)

Forrás: SIPRI Military Expenditure Database 2013

Védelmi kiadások a GDP százalékában (%)

Forrás: SIPRI Military Expenditure Database 2013

A hadsereg, illetve a védelmi szektor finanszírozásának harmadik pillérét³⁸ az 1961-ben létrehozott OYAK alkotja.³⁹ A több mint 260 ezer tagot számláló szervezet a hadsereg nyugdíjalapja (*Ordu Yardımlaşma Kurumu – OYAK*), amely egy több tucat vállalatot magába foglaló de facto holding. Ez az állami kedvezményeknek (adókedvezmény, katonák havi utalásai stb.) köszönhetően rendkívül erős pozícióra tett szert a gazdaságon belül. A holding vezetésében a hadsereg nyugdíjba vonult tagjai dominálnak. Noha a társaság gazdasági befolyását eddig megőrizte, a különböző katonai perek nem kerültek el a vezetés tagjait sem, akik közül többen bíróság elé kerültek; köztük az OYAK vezetője, Yıldırım Türker is,⁴⁰ míg a kormány felvetette az OYAK-törvény módosításának lehetőségét is.⁴¹

38 Akca, Ismet: *Military-Economic Structure in Turkey: Present Situation, Problems, and Solutions*. TESEV Publications, 2010. 07. (2013. 12. 12.)

39 *OYAK operates both as a pension fund and as a private equity investor*. oyak.com. (2013. 12. 12.)

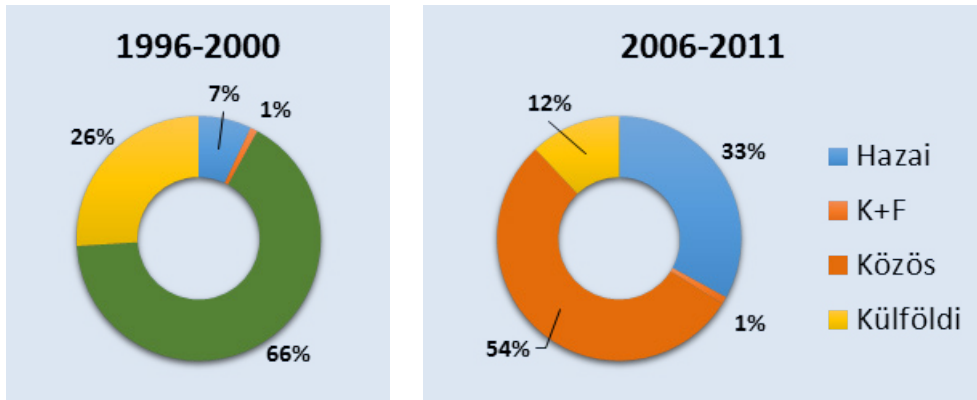
40 *OYAK Yönetim Kurulu Başkanı Türker gözaltında*. milliyet.com, 2012. 04. 25. (2013. 12. 12.)

41 Dönmez, Ahmet: *Darbe mevzuatı ayıklanırken OYAK'ı da gündeme alacağız*. zaman.com, 2013. 02. 03. (2013. 12. 12.)

Képességfejlesztés

Ha a katonai kiadásokra fordított nominális növekedés nem is érte utol az ország nagyon gyors gazdasági növekedését, jelentős változások történtek a hadsereg modernizációja terén. Ez összekapcsolódott azzal az igénnyel, hogy önálló, erős török hadiipart hozzanak létre (ennek súlya nem elhanyagolandó, mivel 2010-ben több mint 40 ezer embert foglalkoztatott), amely nemcsak a belföldi keresletet tudja (legalábbis fokozódó mértékben) kielégíteni, hanem mindinkább sikeres exportszektorra válhat. Ez jól látható a katonai beszerzéseken belüli arányváltozásokon is: míg az 1990-es években alapvetően a közös programok és az import dominált, azóta a hazai termelők részesedése jelentős mértékben növekedett. Ezt gazdasági célok mellett politikaiak is indokolták, mivel a fegyverbeszerzés sokszor gondot jelentett a nyugati partnereknek az emberi és polgári jogok törökországi korlátozott érvényesülésével kapcsolatban megfogalmazott kritikái miatt.

A beszerzések változása az 1996–2000 és a 2006–2011-es évek átlagában

Forrás: Savunma Sanayii Müsteşarlığı. (2013. 12. 12.)

A védelmi szektorba tartozó cégeket (több mint 700 tagot)⁴² tömörítő szervezet, a Védelmi és Repülőgép-ipari Vállalkozók Egyesületének (*Savunmave Havacılık Sanayi Imalatçılar Derneği – SASAD*) adatai szerint a védelmi és repülőgépszektor kereskedelme – a válság ellenére – jelentős mértékben nőtt az utóbbi években. Az iparág exportja 2007-ben 615 millió dollárról 2012-re 1,262 milliárd dollárra emelkedett. Ezzel párhuzamosan a szektorban folyó K+F tevékenységekre fordított összegek is növekedtek – a 2008-as 509 millió dollárról 2012-ben 772 millióra (Sektör raporu, 2012, SASAD).

Fontos kiemelnünk, hogy az 1990-es évek török–izraeli kooperációja (amelynek alapját a közös szíriai fenyegetettség szolgáltatta) 2009-től kezdődően rohamosan leépült. Míg a 2000-es években több hadiipari megállapodást kötött a két ország, illetve közös K+F projektekre is sor került, az utóbbi évekbeli konfrontációk (például a 2009-es davosi csúcs, vagy 2010-ben a Mavi Marmara incidens) nemcsak a diplomáciai kapcsolatokat, de a katonai együttműködés visszafogásával is jártak.⁴³

⁴² *A Comprehensive Overview of the Turkish Defence Industry: Full Report.* trdefence.com, 2011. 05. 23. (2013. 12. 12.)

⁴³ *OYAK operates both as a pension fund and as a private equity investor.* oyak.com. (2013. 12. 12.)

A Hadiipari Államtitkárság 2012–2016-os stratégiai terve szerint fenntartható és versenyképes védelmi ipar létrehozása, a haderőnek a jövő kihívásainak megfelelő technológiával történő ellátása, a partnerekkel megfelelő programok kialakítása és a hatékonyabb emberi erőforrás politika kialakítása a cél.⁴⁴ A 2007–2011-es ciklusra tervezett prototípusok gyártása a legtöbb esetben 2010–2012 folyamán megvalósult, a jelenlegi terv szerint ezek sorozatgyártásának megindítása/előkészítése kap hangsúlyt.

A szárazföldi erők legnagyobb projektje 2007-ben indult: a saját gyártmányú Altay harcokcsi prototípusának elkészítését 2015-ig tervezték, és 2012 őszén el is érték,⁴⁵ így az új célkitűzés a sorozatgyártás lett 2016-tól. A mintegy 500 millió dolláros projekt a Koç Holding kezében lévő Otokar és a koreai Rotem együttműködésével készül. 2007-ben nemcsak harcokcsi-gyártási, hanem hadihajó-építési program is indult (MILGEM), amely Ada típusú korvettek és fregattok építését foglalja magában (szintén egy, a Koç-csoporthoz tartozó cég, az RMK Marine által). Ez a projekt kevésbé sikeres; 2013 őszén leállították, mivel több, a projektre pályázó cég kifogásolta a pályáztatási rendszert. Recep Tayyip Erdoğan miniszterelnök szerint viszont folytatni fogják a MILGEM-et.⁴⁶

További célkitűzés a PKK-elleni harcban nagy szerepet kapó helikopterek és drónok fejlesztése. Egy 2007-es megállapodás értelmében egy olasz cég bevonásával elkezdődött az ATAK helikopterek (Atak T129) prototípusának fejlesztése, ami 2010-ben sikeresen zárult. A 2012–2016-os tervben pedig a szériagyártás megkezdése a cél, nemcsak hazai, hanem külföldi megrendelőknek is (Pakisztán már érdeklődött a típus iránt⁴⁷ – ami a szintén beszállítónak számító Egyesült Államok rosszallását váltotta ki). A terv a 2010-ben elkészült első török drón (Anka) sorozatgyártását is tartalmazza, s az SSM 10 darabot rendelt belőle 2016-ig.⁴⁸ Szintén a repülőgép-ipari fejlesztésekhez kapcsolódik a stratégiai terv által vázolt hazai gyártmányú vadászrepülőgép motorjának, illetve egy oktató repülőgépnek a kifejlesztése is.

Az utóbbi években sikerült eredményeket elérni a saját gyártású műholdak terén is. A Törökországi Tudományos és Technológiai Kutatói Tanács (TÜBITAK), illetve török cégek együttműködésének köszönhetően az első hazai gyártású szatellit, a Rasatot 2011 augusztusában lőtték fel. Ezt bő egy év múlva, 2012 decemberében egy újabb követte,⁴⁹ amikor Kínából útjára bocsátották a Rasatnál háromszor jobb felbontású képeket készítő Göktürk-2-t. A 2012–2016-os stratégiai terv további fejlesztéseket tűzött ki, nemcsak a műholdak, de a radartechnika területén is. Így a Török Fegyveres Erőknek jó esélye van arra, hogy továbbra is a NATO egyik jól felszerelt, ütőképes tagállami hadereje maradjon.

44 Savunma Sanayii Müstersarhgr Stratejik Planı. gov.tr. (2013. 12. 12.)

45 *Milli tank ALTAY hazır*. milliyet.com, 2012. 11. 14. (2013. 12. 12.)

46 *Koç'un aldığı o ihale yenilenecek*. hurriyet.com, 2013. 09. 23. (2013. 12. 12.)

47 *Atak ABD'yi korkuttu*. sabah.com, 2013. 10. 17. (2013. 12. 12.)

48 *Turkey Signs Contract for First National Drone*. defensenews.com, 2013. 10. 30. (2013. 12. 12.)

49 Barbosa, Ruli C.: *China end 2012 with Long March 2D launch of Göktürk-2*. nasaspaceflight.com, 2012. 12. 18. (2013. 12. 12.)